

MREŽNE INFORMACIJSKO-REFERALNE USLUGE ŠKOLSKIH KNJIŽNICA

ONLINE INFORMATION AND REFERENCE SERVICES OF SCHOOL LIBRARIES

Marija Purgar

Knjižnica Osnovne škola „Grigor Vitez“, Osijek
marija.purgar@skole.hr

Irena Bando

Knjižnica Osnovne škole Jagode Truhelke, Osijek
irena.bando@skole.hr

UDK / UDC: 027.8:[025.5:027.081]:004

Stručni rad / Professional paper

<https://doi.org/10.30754/vbh.67.2.1170>

Primljeno / Received: 10. 1. 2024.

Prihvaćeno / Accepted: 28. 5. 2024.

Sažetak

Cilj. Cilj je rada prikazati mrežne informacijsko-referalne usluge koje školske knjižnice pružaju učenicima, učiteljima i roditeljima tijekom redovne nastave i nastave na daljinu, s posebnim naglaskom na usluge školske knjižnice OŠ Jagode Truhelke iz Osijeka. Osim toga predstaviti će se rezultati istraživanja analize sadržaja mrežnih stranica 257 školskih knjižnica Slavonije i Baranje koji se odnose na informacijsko-referalne usluge.

Pristup/metodologija. Rad se fokusira na prikaz informacijskih usluga školskih knjižnica primjenom metode analize sadržaja mrežnih stranica, istraživanja virtualnih školskih knjižnica i utvrđivanje informacijskih vještina knjižničara. Metodologija uključuje proučavanje sadržaja, analizu mrežnih mjesta, digitalnih zbirki, pretplatničkih baza podataka, e-knjiga i drugih mrežnih izvora.

Rezultati. Prikazane su raznovrsne mrežne informacijsko-referalne usluge koje školske knjižnice nude, uključujući mrežni pristup građi, videosnimke događanja, di-

gitalne zbirke, pretplatničke baze podataka i e-knjige. Također se analizira uloga informacijskih vještina knjižničara u stvaranju virtualnih školskih knjižnica i usmjeravanju korisnika na digitalne knjižnične izvore i usluge.

Ograničenja. Ograničenja ovog rada mogu uključivati aspekte poput ograničenog opsega proučavanja (školske knjižnice određenog geografskog područja Slavonije i Baranje) te vremenskog ograničenja (2019. – 2022.), što može utjecati na praćenje dugoročnih promjena ili sezonskih varijacija u korištenju informacijsko-referalnih usluga. Nadalje zbog dinamičnosti informacijskih tehnologija brze promjene u tom području mogu značiti da neki rezultati istraživanja brzo zastarijevaju, a održavanje aktualnosti zahtijeva stalno praćenje novih trendova.

Praktična primjena. Praktična primjena ovog rada leži u razumijevanju kako školske knjižnice koriste informacijsko-referalne usluge da bi podržale učenje i nastavu, osobito u virtualnom okruženju. Ovaj rad nastoji ponuditi smjernice za unaprjeđenje virtualnih školskih knjižnica i pružanje učinkovitijih informacijsko-referalnih usluga.

Društveni značaj. Društveni značaj ovog rada ogleda se u naglašavanju uloge mrežnih stranica školskih knjižnica kao ključnih obrazovnih, informacijskih i kulturnih mrežnih središta, posebno u uvjetima nastave na daljinu nastave i zatvaranja škola i knjižnica tijekom pandemije bolesti COVID-19. Povećanje dostupnosti informacijsko-referalnih usluga doprinosi boljem obrazovanju učenika i kvalitetnijoj podršci nastavnicima.

Originalnost/vrijednost. Vrijednost rada ogleda se u pružanju uvida u prakse školskih knjižnica te naglašavanju važnosti informacijskih vještina knjižničara u digitalnom dobu.

Ključne riječi: informacijska pismenost knjižničara; mrežne informacijsko-referalne usluge; nastava na daljinu; Osnovna škola Jagode Truhelke Osijek; virtualne školske knjižnice

Abstract

Objective. The aim of this paper is to present the online information and reference services that school libraries provide to students, teachers and parents during regular and online classes, with a special emphasis on the services of the Jagoda Truhelka Elementary School Library in Osijek. Additionally, the paper will present the results of the content analysis of the websites of 257 school libraries in Slavonia and Baranja related to information and reference services.

Approach/Methodology. The paper focuses on presenting the information services of school libraries by using the content analysis method of website content, research on virtual school libraries and identification of librarian information skills. The methodology includes studying content, analysing websites, digital collections, subscription databases, e-books and other online sources.

Results. Diverse online information and reference services offered by school libraries are presented, including online access to materials, video recordings of events, digital collections, subscription databases and e-books. Additionally, the role of librarians' information skills in creating virtual school libraries and directing users to digital library sources and services are analysed.

Limitations. Limitations of this paper may include aspects such as the limited scope of study (only school libraries in a specific geographical area of Slavonia and Baranja) and time constraint (2019 – 2022), which may affect the ability to monitor long-term changes or seasonal variations in the use of information and reference services. Furthermore, due to the dynamic nature of information technologies, rapid changes in this field might mean that some research results quickly become outdated and maintaining relevance requires constant monitoring of new trends.

Practical Implications. The practical application of this paper lies in understanding how school libraries use information and reference services to support learning and teaching, especially in an online environment. This paper can help by offering guidelines for improving virtual school libraries and providing more efficient information and reference services.

Social Significance. The social significance of this paper is reflected in highlighting the role of school library websites as key educational, informational and cultural online centres, especially in the conditions of online education and the closure of schools and libraries during the COVID-19 pandemic. Increasing the availability of information and reference services contributes to better education for students and quality support for teachers.

Originality/Value. The value of the paper lies in providing insights into the practices of school libraries and emphasizing the importance of librarian information skills in the digital age.

Keywords: information service; reference services; librarian information literacy; online learning; Jagoda Truhelka Elementary School in Osijek; virtual school libraries

1. Uvod

Glavna zadaća školske knjižnice kao obrazovnog, informacijskog i kulturnog središta škole ponuditi je svojim korisnicima raznovrsne usluge i zbirke. Pod utjecajem informacijsko-komunikacijskih tehnologija (dalje: IKT) knjižnične aktivnosti premještaju se iz tradicionalnog u virtualni knjižnični prostor, a jedna od osnovnih jest pružanje informacijskih usluga. Ta potreba posebno je istaknuta u nastavi i radu na daljinu zatvaranjem škola i knjižnica zbog pandemije bolesti COVID-19 od ožujka 2020. do kraja 2022. godine. Uzimajući u obzir ograničene resurse i nemogućnost pristupa tiskanoj građi, izvorima i materijalima dostupnima

u knjižnici, školski knjižničari bili su prisiljeni brzo razvijati, usvajati ili usavršavati dotad stečene vještine i znanja iz područja IKT-a. Učenicima, učiteljima i ostalim korisnicima unutar škole omogućen je pristup različitim izvorima informacija poput digitalnih zbirki, pretplatničkih baza podataka, e-knjiga, mrežnih referentnih izvora informacija, učeničkih radova i raznih nastavničkih materijala.

Usluge školskih knjižnica koje su u pandemiji nastale tijekom nastave na daljinu, korištenje virtualnih zbirki školskih knjižnica te postojanje mrežnih školskih knjižnica za dijeljenje informacija i znanja važne su i nakon pandemije. Z. Dukić (2012: 23) ukazuje na to da virtualne zajednice učenja podrazumijevaju trajni proces komunikacije i golemo skladište digitalnih materijala, od e-knjiga, baza podataka do sadržaja koje su kreirali učenici, a sve je dostupno tijekom cijele godine.

B. Bosančić (2010: 64) ističe da su u svojem najopćenitijem smislu virtualne, digitalne ili *online* usluge informacijsko-referalne usluge u mrežnom okruženju. Virtualne školske knjižnice omogućuju korisnicima mrežni pristup cjelovitom sadržaju pojedinih jedinica građe, prikaz usluga koje pružaju informacije o građi ili pristup videosnimkama pojedinih događanja (predstave, filmovi, druženja s piscima i sl.). Virtualne knjižnice imaju dodatnu prednost, posebno tijekom učenja na daljinu te se može reći da su svojevrсни alat za dijeljenje koji omogućuje knjižničarima i ostalim nastavnicima povezivanje raznovrsnih resursa (Mesić Muharemi, Renić i Strija, 2021: 309).

Sadržaj informacijsko-referalnih knjižničnih usluga školske knjižnice u digitalno doba sve više uključuje informacijsko opismenjavanje korisnika i vrednovanje mrežnih izvora informacija. Usto informacijske usluge uključuju pretraživanje, izbor poveznica koje upućuju korisnike na pouzdane referalne izvore informacija, pregled izvorno digitalnog i digitaliziranog materijala u knjižnici (videozapisi ili audiozapisi, slike ili tekstovi) i izvan te odgovore na najčešća postavljena pitanja.

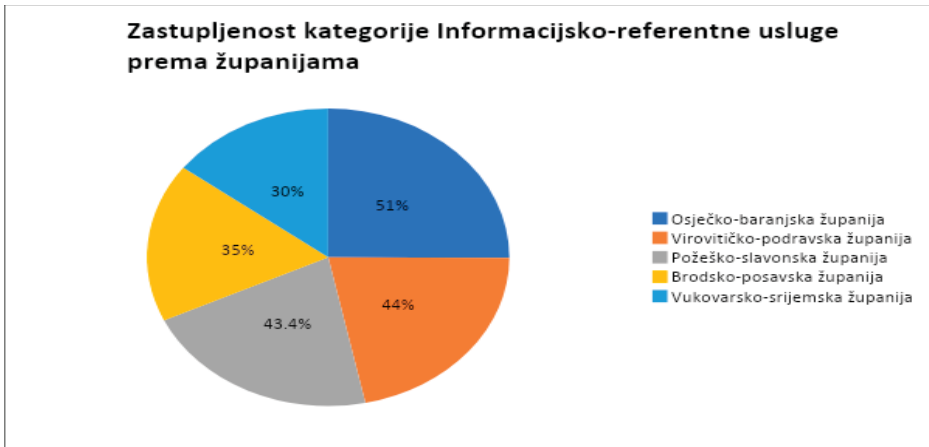
1.1. Analiza sadržaja informacijsko-referalnih usluga na mrežnim stranicama školskih knjižnica Slavonije i Baranje

Za potrebe ovoga rada, jedna od autorica ponudila je rezultate provedenog istraživanja (Purgar, 2021) koje je u osnovi potaknulo zanimanje za proučavanu tematiku. Pregledan je i analiziran sadržaj mrežnih stranica 257 školskih knjižnica pet županija istočne Hrvatske od 1. 11. 2019. do 1. 3. 2020. godine. Utvrđeno je da su informacijsko-referalne usluge kao jedne od osnovnih knjižničnih usluga prisutne na 105 ili 41 % mrežnih stranica analiziranih školskih knjižnica, odnosno na sedmom mjestu po zastupljenosti od ukupno dvanaest kategorija ponuđene taksonomije.

Informacijske usluge uključuju pronalaženje potrebnih podataka u ime korisnika ili pružanje pomoći korisnicima u pronalaženju ciljanih informacija. Kate-

gorija informacijsko-referalne usluge uključuje razne usluge kao uslugu Pitajte knjižničare, informacijske usluge uz pomoć elektronske pošte, popise i dostupnost lektire i druge građe (AV, strani jezici), popise stručne literature za nastavnike, popise posebnih zbirki (zavičajna), popise udžbenika i nastavnih materijala (Purgar, 2021: 128).

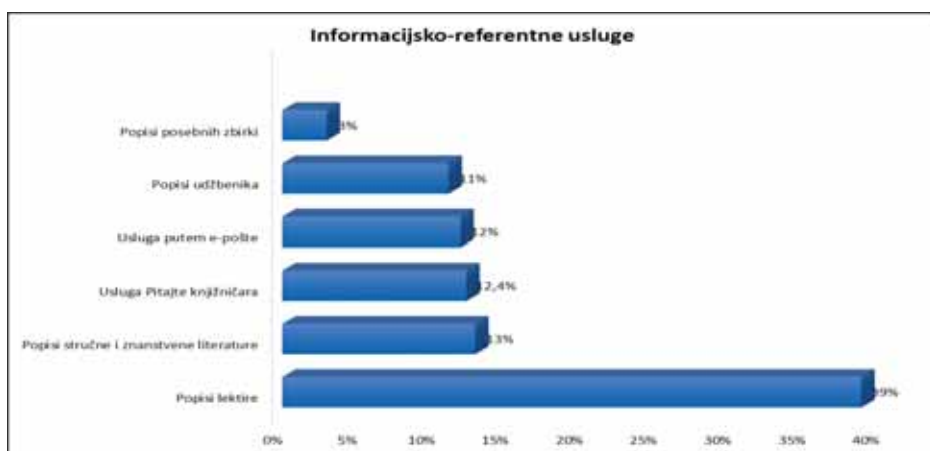
Zastupljenost kategorije Informacijsko-referalne usluge na mrežnim stranicama školskih knjižnica prema županijama prikazana je na slici 1. Na mrežnim stranicama ima ju zastupljenu 48 ili 51 % školskih knjižnica u Osječko-baranjskoj županiji, 11 ili 44 % školskih knjižnica u Virovitičko-podravskoj županiji, 10 ili 43,4 % knjižnica u Požeško-slavonskoj županiji, 15 ili 35 % u Brodsko-posavskoj županiji i 21 ili 30 % knjižnica u Vukovarsko-srijemskoj županiji.

Slika 1. Zastupljenost u postocima kategorije Informacijsko-referalne usluge na mrežnim stranicama školskih knjižnica na primjeru pet županija istočne Hrvatske od 1. 11. 2019. do 1. 3. 2020. godine

Distribucija kategorije Informacijsko-referalne usluge koje pregledane školske knjižnice nude svojim korisnicima prikazana je na slici 2 (Purgar, 2021: 234). Analiza je dala uvid u distribuciju pojedinih informacijsko-referalnih usluga prema kojoj je najzastupljenija potkategorija Popisi i dostupnost lektire s 39 % zastupljenosti (100 knjižnica), potom slijede Popisi stručne i znanstvene literature za nastavnike koji su zabilježeni na 13 % stranica (33 knjižnice) te Usluge Pitajte knjižničara na 12,4 % mrežnih stranica (32 knjižnice). Pružanje informacijskih usluga uz pomoć elektronske pošte spomenuto je na 12 % mrežnih stranica knjižnica (31 knjižnica), Popisi udžbenika na 11,2 % (29 knjižnica) a popisi posebnih zbirki poput rijetkih spomeničkih ili zavičajnih zbirki značajno su manji i zastupljeni su na 3 % stranica (8 knjižnica).

Iz prikazanih rezultata analize mrežnih sadržaja informacijsko-referalnih usluga na mrežnim stranicama školskih knjižnica Slavonije i Baranje vidljivo je da su informacijsko-referalne usluge prisutne na manje od polovice analiziranih mrežnih stranica školskih knjižnica te da su na sedmom mjestu po zastupljenosti od ukupno dvanaest kategorija taksonomije. Da bi se potaknuo daljnji razvoj informacijsko-referalnih usluga kao ključnih knjižničnih usluga putem interneta i njihova integracija u ponudu većeg broja knjižnica od postojećeg potrebno je sustavno i organizirano podupirati usvajanje digitalne pismenosti školskih knjižničara. Kao primjer dobre prakse može poslužiti mrežna stranica Knjižnica OŠ Jagode Truhelke koja sadrži obavijesti o informacijsko-referalnim uslugama knjižnice te aktivnostima rada školskog knjižničara na knjižnično-informacijskom i medijskom opismenjavanju učenika.

Slika 2. Distribucija u postocima potkategorija informacijsko-referalnih usluga na primjeru pet županija istočne Hrvatske od 1. 11. 2019. do 1. 3. 2020. godine

2. Digitalna pismenost školskog knjižničara kao preduvjet stvaranja mrežnih sadržaja školske knjižnice

Za bogate i relevantne sadržaje mrežnih sadržaja školske knjižnice s naglaskom na informacijske usluge, bitna je digitalna pismenost knjižničara koji odabiru i koriste odgovarajuće alate i tehnike za pronalaženje informacija, stvaraju virtualne školske knjižnice i primjerene zbirke, upućuju na provođenje pretraživanja te usmjeravaju korisnike na digitalne knjižnične izvore. Pritom školski knjižničari redovito trebaju ažurirati svoja znanja, prije svega, u području informacijskih vještina i informacijske pismenosti (Herring, 2008: 13).

Školski knjižničari imaju središnju ulogu u posredovanju između korisnika i njihovih informacijskih potreba, pružajući im podršku u korištenju dostupne tehnologije i uslugama u mrežnom okruženju kako bi postale što pristupačnije. Virtualne informacijsko-referalne usluge i zbirke omogućavaju da školske knjižnice budu dostupne „24/7“, tj. bez obzira na uobičajeno radno vrijeme i fizičku dostupnost tijekom dana i tjedna, što dodatno poboljšava pristup informacijama i resursima tijekom nastave na daljinu i izvan nje. Kroz svoju ulogu, školski knjižničari usmjeravaju korisnike na relevantne informacije i izvore, pridonoseći kvaliteti informacijsko-referalnih usluga.

Potpora odgojno-obrazovnim procesima čini školske knjižničare ključnim čimbenikom unaprjeđenja kvalitete obrazovanja. Također aktivno sudjelovanje u edukaciji korisnika pisanjem uputa i vodiča za korištenje raznih informacijsko-referalnih usluga ukazuje na ključni doprinos školskih knjižničara u razvoju informacijske pismenosti. Tijekom izazovnih razdoblja, poput pandemije bolesti COVID-19, upućivanje učenika na pristup mrežnim sadržajima otvorenim za javnost te praćenje i pravovremeno odgovaranje na upite korisnika odražava prilagodljivost školskih knjižničara u zadovoljavanju informacijskih potreba, kao i agilnost knjižničara u pružanju potrebne podrške u odvijanju obrazovnog procesa.

Digitalna pismenost važna je komponenta uspješnog pružanja virtualnih informacijsko-referalnih usluga jer omogućava knjižničarima učinkovito korištenje tehnologije i mrežnih resursa kako bi zadovoljili potrebe svojih korisnika. U stvaranju virtualnih sadržaja u svojim knjižnicama knjižničari prioritet daju onima koje smatraju najvažnijima za svoj rad, kao što su popisi lektire, lektira, pristupi i korištenje kataloga, informacijsko opismenjavanje i dr. Naime do tih se nalaza došlo na temelju obraćanja autorica sudionicima *online* stručno-znanstvenog skupa Informacijska služba u knjižnici – tradicija, sadašnjost i budućnost i postavljanja pitanja „Koje su virtualno informacijsko-referalne usluge najvažnije u školskim knjižnicama?“ Iako je na to neformalno postavljeno pitanje odgovorilo tek sedam sudionika (od njih otprilike 300), za potrebe ovog rada bilo je korisno potvrditi da se najvažnijim virtualnim informacijsko-referalnim uslugama u školskim knjižnicama smatraju one koje se odnose na popise lektire, *online* javno dostupne kataloge, informacijsko opismenjavanje, pristupe i korištenje kataloga, uslugu Pitajte knjižničara i komunikaciju uz pomoć elektronske pošte. Na pitanje pak o važnosti digitalne pismenosti školskih knjižničara s obzirom na vještine učinkovitog korištenja različitih alata za stvaranje relevantnih, korisnih i kvalitetnih digitalnih sadržaja koji podržavaju obrazovanje i razvoj učenika, 16 je sudionika navelo da su te vještine iznimno važne.

U kontekstu digitalne pismenosti i izgradnje mrežnih izvora školski knjižničari koriste različite alate za stvaranje relevantnih, korisnih i kvalitetnih digitalnih sadržaja koji podržavaju obrazovanje i razvoj učenika. Pokrivajući različite aspekte izrade digitalnih sadržaja oni uključuju grafički dizajn (Canva), interaktivne plo-

če (Padlet), multimedijalne prezentacije (Emaze, Genially), interaktivne kvizove (Wordwall), virtualne izložbe (Artsteps), izradu mrežnih stranica (Google Sites), e-knjige (Book Creator) i interaktivne priče (StoryJumper). Korištenje različitih alata upućuje na to da knjižničari prilagođavaju digitalne sadržaje svojim specifičnim potrebama i ciljevima, bilo da se radi o podršci nastavi, promociji knjižnice ili poticanju kreativnosti učenika. To uključuje sposobnost kritičkog razmišljanja pri odabiru najprikladnijeg alata za određeni zadatak te vještine u korištenju alata za stvaranje relevantnih i korisnih digitalnih sadržaja.

3. Digitalni sadržaji školske knjižnice

Digitalna pismenost školskih knjižničara postala je ključna u izgradnji virtualnih informacijsko-referalnih usluga tijekom pandemije COVID-19. U suočavanju s izazovima nastave na daljinu, knjižničari su aktivno koristili digitalne alate i tehnologije kako bi prilagodili knjižnične usluge i stvorili digitalne obrazovne zbirke i pružili podršku učenicima, nastavnicima i roditeljima. Njihove digitalne vještine odigrale su ključnu ulogu u stvaranju virtualnih školskih knjižnica, osiguravajući pristup relevantnim informacijama, resursima i mrežnim sadržajima te potičući informacijsku pismenost učenika u virtualnom okruženju. Mrežne stranice školskih knjižnica primjer su bogatog sadržaja informacijskih i referalnih knjižničnih usluga koje u novije digitalno doba sve više obuhvaćaju informacijsko opismenjanje učenika i vrednovanje mrežnih izvora informacija, koje se također dotiče i medijske pismenosti i razvoja kreativnosti (Rendulić, 2020).

3.1. Mrežni katalog

Jedan od najkorisnijih sadržaja na mrežnoj stranici školske knjižnice jest mrežni katalog koji daje informaciju o dostupnosti građe. Primjer mrežnog kataloga školske knjižnice Osnovne škole Jagode Truhelke Osijek (s.a.) ukazuje kako on može sadržavati i digitalnu brošura o raznim digitalnim izvorima (Digitalna brošura knjižnice OŠ Jagode Truhelke, s.a.). Unutar brošure nalazi se Padlet ploča na kojoj su postavljeni brojni digitalni sadržaji za obradu lektira (Lektire-razni materijali, s.a.) i poticanje čitanja koji su preuzeti s raznih internetskih portala i društvenih mreža, a koje su nastavnici dijelili međusobno tijekom nastave na daljinu (slika 3).

Slika 3. Padlet ploča s interaktivnim digitalnim sadržajima brošure školske knjižnice

3.2. Mrežne informacijsko-referalne usluge

Mrežne informacijsko-referalne usluge školske knjižnice obuhvaćaju odgovore na upite o knjižnično-informacijskim uslugama, kao i raspoloživost knjižnog fonda (knjige, dječje časopise, raznovrsne *e*-izvore i referalne zbirke). Korisnici mogu dobiti podršku u korištenju građe, informacije o načinima korištenja knjižničnih resursa te pravilima pretraživanja i pronalaženja relevantnih informacija pri izradi domaćih zadaća i prezentacija. Mrežne informacijsko-referalne usluge uključuju i pružanje podrške korisnicima pri pretraživanju *online* javno dostupnih kataloga, bibliografskih baza podataka, *e*-izvora i tiskane građe kako bi im se olakšalo pronalaženje traženih informacija. Uz pomoć informacijsko-referalne usluge korisnicima se također omogućuje pristup zbirkama elektroničkih knjiga i lektira u cjelovitom tekstu, što predstavlja dodatni resurs za obogaćivanje njihovog obrazovnog iskustva. Pristup zbirkama elektroničkih časopisa u cjelovitom tekstu također je dio mrežnih informacijsko-referalnih usluga koji omogućuje korisnicima praćenje najnovijih istraživanja i informacije iz različitih područja (Purgar, 2021: 175).

Informacijsko-referalne usluge u školskim knjižnicama obrađuju upite i pomažu učenicima i nastavnicima u pronalaženju potrebnih informacija, kako im pristupiti i koristiti ih kako bi zadovoljili svoje informacijske potrebe. Kao takve nezaobilazan su sadržaj mrežnih stranica školskih knjižnica. Prema Kahan i McKenzie (2020: 47–55) analiza sadržaja postojećih mrežnih stranica ključna je za razumi-

jevanje njihove funkcije i vrijednosti u odnosu na podršku odgojno-obrazovnim procesima i aktivnostima. Osim što školske knjižnice osiguravaju potrebne informacije, knjižničari svojim korisnicima pomažu i savjetuju ih u samostalnom pronalaženju informacijskih izvora i usluga. Purgar (2021: 134) ističe da su mrežne informacijsko-referalne usluge, kao ljudski posredovane usluge kojima se nastoji odgovoriti na upite korisnika u mrežnom okruženju na interaktivan, prilagođen i suradnički način, nezaobilazne u izgradnji mrežnih stranica školskih knjižnica

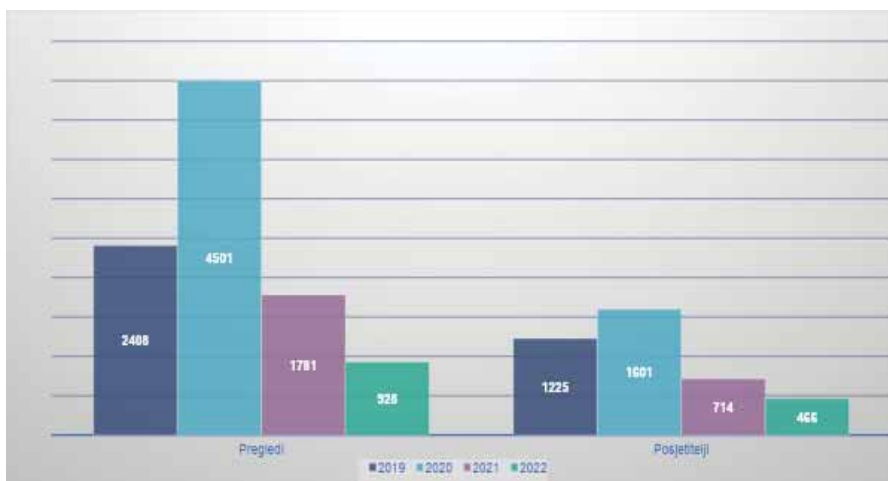
4. Prikaz podataka o korištenju mrežne stranice školske knjižnice OŠ Jagode Truhelke Osijek u nastavi na daljinu tijekom pandemije bolesti COVID-19

Razvojem informacijskog društva i naprednom informacijskom tehnologijom mrežne stranice knjižnica postale su informacijska središta škola koja svojim korisnicima nude neposredan i neograničen pristup svim vrstama znanja i informacija. To je osobito došlo do izražaja za vrijeme pandemije bolesti COVID-19, odnosno za vrijeme rada škola na daljinu (2019. – 2022. godina), kada su mnogi školski knjižničari samoinicijativno i prema uputama Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske te *Smjernicama za rad školskih knjižnica u uvjetima bolesti COVID-19* (2020) Zavoda za knjižničarstvo Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu počeli izrađivati mrežne stranice svojih školskih knjižnica.

Dinamika pregleda, posjetitelja, objava i preuzimanja mrežnih sadržaja prikazat će se na primjeru mrežne stranice Knjižnica OŠ Jagode Truhelke (s.a.) koja je postavljena pomoću upravljačkog sustava WordPress, jednog od najpopularnijih besplatnih mrežnih mjesta za izradu mrežnih stranica. Mrežna stranica knjižnice sadrži obavijesti o aktivnostima rada školskog knjižničara kroz knjižnično-informacijsko i medijsko opismenjavanje učenika. Na mrežnoj stranici knjižnice također se nalazi mnoštvo korisnih informacija i materijala za preuzimanje.

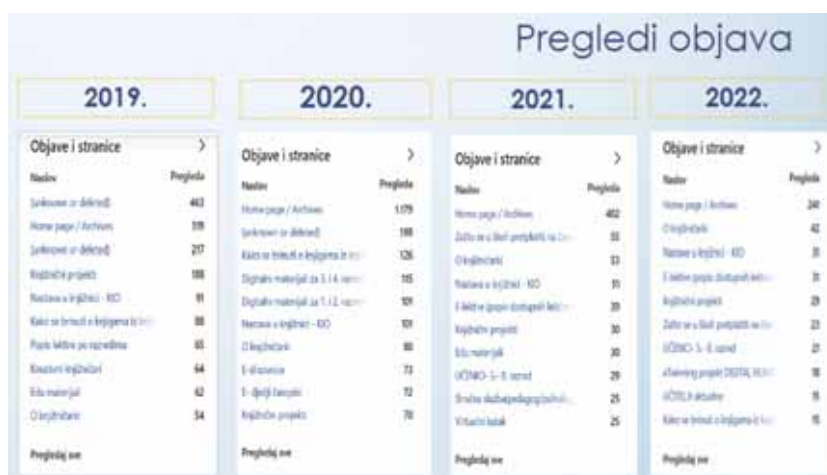
Tijekom pandemije istraživački rad na daljinu školskoga knjižničara u pripremi sadržaja za mrežnu stranicu odlikovala je intenzivna potraga za mrežnim relevantnim izvorima koji bi se mogli koristili za stručni rad knjižnično-informacijskog opismenjavanja, kulturne i javne djelatnosti i raznih korelacijskih oblika suradnje s učiteljima, stručnim suradnicima i drugim odgojno-obrazovnim ustanovama.

Analizirajući statistiku aktivnosti na mrežnoj stranici knjižnice od 2019. do 2022. godine (slika 4) može se uočiti izniman rast posjetitelja i njihovih aktivnosti tijekom pandemije bolesti COVID-19, što je bilo za očekivati s obzirom na to da su škole i školske knjižnice od ožujka 2020. do svibnja 2021. godine radile uglavnom virtualno, a knjižnične usluge odvijale se mrežno. Tijekom rada škole na daljinu, odnosno u 2020. godini, zabilježen je veći broj pregleda i posjetitelja u odnosu na pretpandemijsku 2019. godinu, odnosno postpandemijsko razdoblje 2021. – 2022. godine.

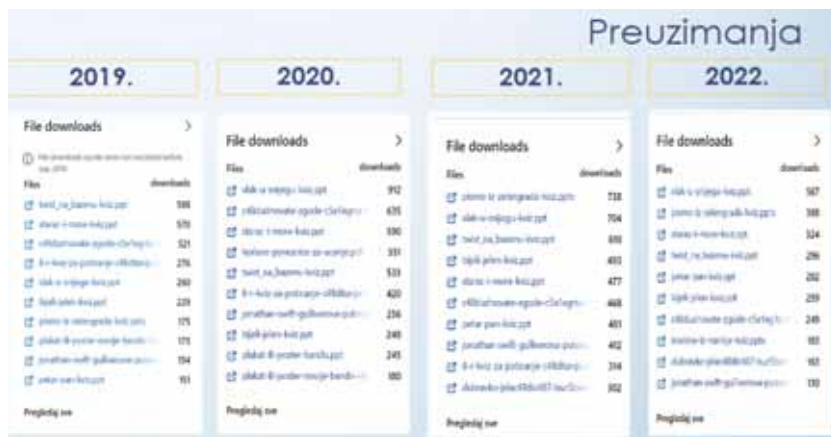
Slika 4. Broj pregleda mrežnih izvora i posjetitelja mrežne stranice knjižnice OŠ Jagode Truhelke 2019. – 2022. godine.

Iz arhive statistike mrežne stranice knjižnice za vrijeme rada na daljinu uočava se povećani broj pregleda objava, kao i formiranje novih kategorija koje se odnose na edukaciju na daljinu kao što su digitalni materijali za učenike od 1. do 4. razreda. Tako je tijekom 2020. godine povećan broj pregleda tekućih objava raznih elektroničkih izvora e-slikovnica, dječjih časopisa, lektire i ostalih digitalno obrazovnih sadržaja neophodnih za nastavu na daljinu (slika 5).

Slika 5. Broj pregleda objava mrežne stranice knjižnice OŠ Jagode Truhelke 2019. – 2022. godine

Analizom preuzimanja elektroničkih sadržaja utvrdilo se da se stvorio trend korištenja mrežnih izvora i nakon pandemije bolesti COVID-19, što se može vidjeti po preuzimanju sadržaja za obradu lektire kao što su prezentacije lektirnih naslova i kvizovi, što je vidljivo na slici 6.

Slika 6. Broj preuzimanja dokumenata s mrežne stranice knjižnice OŠ Jagode Truhelke 2019. – 2022. godine

Na slici 6 i u tablici 1 može se vidjeti da je broj preuzimanja sadržaja za obradu lektire bio vidljivo veći tijekom pandemije bolesti COVID-19, no isto tako uočeno je da se digitalni materijali preuzimaju i kasnije, što ukazuje na promjene stavova i ponašanja korisnika koji koriste digitalne edukativne sadržaje.

Tablica 1. Broj preuzimanja sadržaja za obradu lektire s mrežne stranice knjižnice OŠ Jagode Truhelke 2019. – 2022. godine

	2019.	2020.	2021.	2022.
Vlak u snijegu, ppt	260	912	704	567
Starac i more, kviz	570	590	477	324
Twist na bazenu, kviz, ppt	588	533	610	296
Čudnovate zgode šegrta Hlapića, kviz	521	635	468	249
Kviz za poticanje čitanja	276	420	314	—

Zahvaljujući statistici mrežne stranice knjižnice mogli su se dobiti podaci i popisi zemalja iz kojih su se preuzimali elektronički nastavni materijali. Navode se učestali posjeti korisnika iz susjednih zemalja kao što su Srbija, Mađarska, Bo-

sna i Hercegovina, Slovenija, no i Njemačka, Austrija, Nizozemska te Australija, Kanada i Sjedinjene Američke Države (slika 7).

Slika 7. Broj posjetitelja-država mrežne stranice knjižnice OŠ Jagode Truhelke 2019. – 2022. godine

Neočekivan broj virtualnih posjetitelja iz stranih zemalja tijekom rada na daljinu govori o otvorenom pristupu, univerzalnosti i dostupnosti mrežnih sadržaja s ciljem lakše dostupnosti informacija, relevantnih podataka i znanja. Otvoreni pristup omogućava bolju vidljivost, evaluaciju i unaprjeđenje istraživačkih procesa i rezultata. Moguće je da su neki od razloga posjeta iz drugih zemalja i kontinenata mrežnim stranicama povezani s interesom za specifične informacije i izvore koje nudi ova školska knjižnica, potrebom za dodatnim materijalima kako bi učitelj ili roditelj podržao učenje kod kuće tijekom nastave na daljinu, interesom za praksu obrazovanja u drugim zemljama, istraživanjem kako se školske knjižnice na drugom kontinentu prilagođavaju nastavi na daljinu te povezivanje i razmjena iskustava, ideja ili suradnja u obrazovanju na daljinu.

5. Zaključak

Ukazivanje na virtualne informacijsko-referalne usluge školskih knjižnica tijekom redovne i nastave na daljinu apostrofira ključnu ulogu školskih knjižnica i školskih knjižničara u pružanju podrške obrazovnom procesu u suvremenom digitalnom okruženju. Virtualne informacijsko-referalne usluge postaju neizostavan dio pružanja obrazovnih resursa učenicima, nastavnicima i roditeljima.

Iz prikazanih rezultata analize mrežnih sadržaja informacijsko-referalnih usluga na mrežnim stranicama školskih knjižnica Slavonije i Baranje vidljivo je da su informacijsko-referalne usluge prisutne na manje od polovice analiziranih mrežnih stranica školskih knjižnica, što sugerira da postoji prostor za poboljšanje u pružanju tih ključnih knjižničnih usluga putem interneta. Također se primjećuje da su informacijsko-referalne usluge na sedmom mjestu po zastupljenosti od ukupno dvanaest kategorija taksonomije, što ukazuje na važnost i potrebu za daljnjim razvojem informacijsko-referalnih usluga i većom integracijom tih usluga u virtualnu prisutnost školskih knjižnica.

U kontekstu povećanog interesa korisnika za mrežne informacijsko-referalne usluge tijekom nastave na daljinu u 2020. i 2021. godini na primjeru mrežnih stranica školske knjižnice OŠ Jagode Truhelke iz Osijeka, ukazano je na nekoliko ključnih čimbenika. Analizom specifičnog primjera mrežne stranice školske knjižnice vidljiv je povećan broj *online* posjeta, pregleda i objava i preuzimanja digitalnih sadržaja, što ukazuje na važnost pružanja kvalitetnih mrežnih informacijsko-referalnih usluga kako bi se zadovoljile potrebe korisnika te potaknula uporaba digitalnih resursa i aktivnosti putem mrežnih stranica školske knjižnice.

Naglašena je važnost prilagodbe informacijsko-referalnih usluga školskih knjižnica novim zahtjevima virtualne okoline. Pandemija bolesti COVID-19 i potreba za *online* nastavom istaknuli su potrebu za pružanjem virtualnih usluga i formiranjem virtualnih zbirki građe. Bogatstvo sadržaja na navedenoj mrežnoj stranici školske knjižnice upućuje da su školski knjižničari koristili različite mrežne alate i tehnike kako bi osigurali pristup relevantnim informacijama. Informacijske vještine i digitalna pismenost pokazale su se kao ključni čimbenik uspješne implementacije virtualnih informacijsko-referalnih usluga. Knjižničari su se prilagodili dinamičnom okruženju koristeći odgovarajuće alate za pronalaženje informacija, stvaranje virtualnih školskih knjižnica i usmjeravanje korisnika na relevantne mrežne izvore.

Mrežne informacijsko-referalne usluge školskih knjižnica važna su podrška obrazovnom procesu tijekom redovne i nastave na daljinu. Osnovne preporuke odnose se na daljnji razvoj digitalnih resursa, kontinuirano usavršavanje informacijskih vještina knjižničara te aktivno suočavanje s izazovima koji proizlaze iz digitalnog okruženja kako bi se osigurala visoka razina pristupačnosti i kvalitete virtualnih informacijsko-referalnih usluga u školskim knjižnicama.

LITERATURA

- Bosančić, B. (2010). Online referalne usluge: Pregled razvoja u teoriji i praksi. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 53, 1. [citirano: 2024–01–08]. Dostupno i na: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/446>

- Dukić, Z. (2012). Školske knjižnice u virtualnom prostoru: Od mrežne stranice do virtualne zajednice učenja. U: *XXIV. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske: Smjernice za rad školskog knjižničara*. M. Mićanović (ur.). (str. 23–32) Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje (AZOO). [citirano: 2024–01–10]. Dostupno i na: <https://www.azoo.hr/app/uploads/uvezeno/datoteke/24-proljetna-skola-knjiznicara2012-web-1536868611.pdf>
- Herring, E. J. *Internetske i informacijske vještine: Priručnik za učitelje i školske knjižničare*. Zagreb: Naklada Nedičko Dominović, 2008.
- Kahan, D.; T. L. McKenzie (2020). School websites: A Physical education and physical activity content analysis. *Journal of School Health* 90, 1. DOI: 10.1111/josh.12851
- Mesić Muharemi, N.; Z. Renić; J. Strija (2021). Školske knjižnice u virtualnom svijetu. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 64, 1. <https://doi.org/10.30754/vbh.64.1.847>
- Purgar, M. (2021). Analiza sadržaja mrežnih stranica školskih knjižnica Slavonije i Baranje: Doktorska disertacija. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
- Rendulić, A. (2020). Are Croatian school library websites appropriate for children and youth? *Život i škola* 66, 2: 63–70. [citirano: 2024–0–07]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/370435>
- Smjernice za rad školskih knjižnica u uvjetima bolesti COVID-19*. [citirano: 2024–03–14]. Dostupno na: https://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/09/Smjernice-za-rad-s%CC%8Cškolskih-knjiz%CC%8Cnica-u-uvjetima-bolesti-COVID-19_04092020.pdf

Mrežna mjesta

- Online stručno-znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem Informacijska služba u knjižnici: Tradicija, sadašnjost i budućnost, 25. 11. 2022. [citirano: 2024–03–14]. Dostupno na: <https://www.knjiznica-koprivnica.hr/informacijska-sluzba-u-knjiznici-tradicija-sadasnjost-i-buducnost/>
- Osnovna škola Jagode Truhelke Osijek. Dostupno na: <http://os-jtruhelke-os.skole.hr/>
- Knjižnica OŠ Jagode Truhelke. Dostupno na: <https://knjiznicajt.wordpress.com/>
- Digitalna brošura knjižnice OŠ Jagode Truhelke. Dostupno na: https://www.canva.com/design/DAEJRrDOAQ/0wAgBvyjGh9kCTKrAzXGKA/view?utm_content=DAEJRrDOAQ&utm_campaign=designshare&utm_medium=link&utm_source=sharebutton
- Lektire – razni materijali. Dostupno na: https://padlet.com/irena_bando10/lektire-razni-materijali-ggpy6eumlr44592